

CODA: LA TREVA OLÍMPICA

JAUME BADIA

I. JUSTIFICACIÓ

Els quatre capítols d'aquest llibre assenyalen, d'una manera o altra, el període previ i l'immediatament posterior als Jocs Olímpics com l'etapa més rellevant de la trajectòria institucional, política i personal de Pasqual Maragall. És indiscutible, i potser sigui una obvietat assenyalar-ho, que la dècada que va des de la seva presa de possessió com a alcalde (1982) fins als Jocs (1992) o, de manera més àmplia, els quinze anys que exerceix com a alcalde de Barcelona, constitueix un període de màxima intensitat en la vida de Maragall, el que li va permetre posar en pràctica els seus coneixements i el seu programa polític i, alhora, exercir plenament la seva extraordinària capacitat de lideratge. Tanmateix, això no invalida, en absolut, ni la transcendència ni la intensitat del període posterior, que va del 1997 al 2006, des que deixa l'Ajuntament de Barcelona fins al final de la VII Legislatura del Parlament de Catalunya, en què exerceix la presidència de la Generalitat. Ben al contrari, podem considerar que aquest segon gran període de vida institucional es correspon amb una maduresa vital i amb la projecció a una escala superior de tot allò que la formació universitària i l'experiència municipal i olímpica havien constituït. L'abast i els efectes d'aquesta segona etapa de vida política institucional, així com la transcendència del canvi que Maragall va impulsar des de la presidència de la Generalitat, molt probablement

encara no es poden precisar perquè, de fet, no es poden donar per tancats.

D'altra banda, tal com s'ha explicat a bastament a través de les diferents mirades que hi projecten Bellmunt, Brugué, Fuster-Sobrepere i Nel·lo, els anys vuitanta i principi dels noranta conformen una etapa en la qual es defineixen i es manifesten, també, les diferències profundes entre Pasqual Maragall i Jordi Pujol. Entre la concepció que l'un i l'altre tenen de la política, del fet urbà i del rol de les ciutats, de la nació i la pàtria, de Catalunya dins de l'Espanya possible i de l'Europa somiada. El fundador de Convergència Democràtica de Catalunya i president de la Generalitat esdevingué —mitjançant candidats interposats o directament— el gran i etern enemic polític de Maragall. No l'únic, perquè el seu esperit indòmit, la seva negativa a deixar-se amansir o doblegar pels mandarins de l'ortodòxia, la seva innegable capacitat de veure les coses més enllà de la realitat present (una capacitat sovint no exempta de contradiccions), dugueren Maragall a propiciar i viure tensions i controvèrsies múltiples, no només amb els seus adversaris directes, sinó també amb alguns dels seus col·laboradors, amb els dirigents del seu propi partit, amb els del PSOE o amb els diversos presidents espanyols d'aquest primer període de normalitat democràtica després de la Guerra Civil i el franquisme.

Totes aquestes tensions en el terreny institucional i polític, més les que va patir enfront dels poders fàctics (fossin o no oficials), tant del món empresarial com del sindical, del veïnal o el cultural, van gaudir d'un període de relativa calma en la recta final de la preparació dels Jocs i durant l'estiu del 92. L'enorme responsabilitat col·lectiva, tot el que Barcelona, Catalunya i Espanya s'hi jugaven, era molt més important que qualsevol confrontació, per fonamentada que fos per uns i altres contendents. També comptava el molt que hi havia arriscat i s'hi jugava el president del COI, un ciutadà de Catalunya, amb un passat d'addicció al règim de Franco, que ne-

cessitava blanquejar en la Barcelona democràtica, il·lusionada i en transformació. Fou un període breu, enmig del qual els Jocs van significar un instant màgic, uns mesos de «treva olímpica», expressió que hem adoptat per donar títol a aquest epíleg.

Per assajar una aproximació a aquest moment i, al mateix temps, mantenir un mínim diàleg amb el que —amb la profunditat i el rigor acadèmics corresponents— han escrit els quatre coautors del llibre, m’ha semblat oportú de recórrer al brevíssim discurs que Pasqual Maragall va pronunciar la tarda del dissabte 25 de juliol del 1992. Són menys de quatre minuts que, d’una banda, contenen un conjunt de referències que abasten bona part dels eixos del pensament i de l’acció de Maragall al llarg de tota la seva trajectòria anterior i posterior i, de l’altra, constitueixen, sense cap mena de dubte, el discurs de més ampli ressò internacional que mai hagi pronunciat un ciutadà de Catalunya.*

2. EL DISCURS MÉS «OLÍMPIC» DE PASQUAL MARAGALL

Passen deu minuts de les deu del vespre del dissabte 25 de juliol del 1992; atletes de tot el món ja són damunt la gespa i el tartan de l’estadi de Montjuïc; els darrers en sortir i desfilar han estat els de la delegació espanyola; ho han fet amb el príncep Felip de Borbó al davant, fent de banderer. La sortida del jove príncep, fill dels reis d’Espanya, ha estat un dels moments crítics de la nit. Alguns dels distingits assistents han contingut la respiració: sabien què podia passar, què temien i què no volien que passés. Però la immensa majoria dels més

* No hi ha gaires transcripcions disponibles d’aquest discurs, raó per la qual em permeto la gosadia de recomanar al lector que tingui la paciència de veure’l i escoltar-lo en la veu del mateix protagonista abans de procedir a la lectura de les pàgines que vénen a continuació.

(<https://www.youtube.com/watch?v=9l6mBsRcnsM>)

de cinquanta-sis mil espectadors que emplenen l'estadi olímpic, aliens als neguits de part de la llotja, no han contingut la respiració sinó que han reaccionat de manera natural i l'emoció han esclatat en una llarga ovació. Tot l'estadi aplaudeix la delegació d'atletes que representen Espanya als Jocs Olímpics de Barcelona, o almenys aquest és l'efecte que allà es percep i es transmet arreu del món mitjançant una cobertura televisiva sense precedents en uns Jocs Olímpics. L'alegria ho domina tot.

Dues hores abans, els pares del jove príncep, els reis d'Espanya, havien entrat a la llotja presidencial de l'estadi. Era el primer dels instants crítics de la nit. Aquest cop, però, no hi ha hagut ensurt: no s'ha produït una xiulada com aquella de gairebé tres anys abans, en la inauguració de l'estadi remodelat, el setembre del 1989, en una tarda per a l'oblit, on l'infortuni, el mal temps, alguns errors, molts prejudicis i el sectarisme rebentaire van coincidir en aquell mateix indret i van provocar una tempesta política perfecta.

Aquest cop les coses han estat organitzades i provades al mil·límetre; i avui els qui es creuen investits del deure sagrat —i tan sovint excloent— de vetllar per la catalanitat dels Jocs, que només ells veuen amenaçada, saben que aquest no era un moment per fer la guitzeta amb un acte reivindicatiu (tot i que alguns encara han estat temptats de provar-ho) perquè els responsables de seguretat haurien actuat sense contemplacions i, sobretot, perquè el ressò d'un fiasco seria molt més negatiu que l'efecte positiu de donar dimensió internacional a un conflicte que la immensa majoria de la ciutadania de Catalunya, en aquests moments, no veu per enlloc. Prou que han tingut ocasió de reivindicar la catalanitat dels Jocs (que deien veure en risc o no prou assegurada) al llarg de les darreres setmanes, mentre la flama olímpica feia el seu periple per Espanya i Catalunya. Ho han estat fent des del capvespre d'Empúries, plantant una pancarta entre Irene Papas i Núria Espert, fins ahir a la nit, quan la flama va passejar pel centre

de Barcelona, passant per Banyoles o Montserrat. Avui no; avui Barcelona està vivint una nit màgica i res no l'espantllarà.

Ara, passades les deu del vespre, quan tots els atletes han sortit i saludat el públic d'aquí i de tot el món, quan la cerimònia ja encara el tram final, l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, i el president del COI, Juan Antonio Samaranch, són cridats per la inconfusible veu de Constantino Romero, moment en què abandonen la tribuna d'autoritats i baixen cap a la pista.

Maragall es disposa a protagonitzar aquest moment privilegiat en què es podrà dirigir a tot el món sencer en nom de la ciutat de Barcelona i en el de tots els qui representa. Un moment de glòria, però, que tal vegada no sigui altra cosa que un instant de treva. Una pausa en una confrontació personal, política, social que Maragall fa anys que lliura, dins i fora de Catalunya, dins i fora del seu partit, dins i fora de la seva classe, de la burgesia de la qual ell se sent hereu, dins i fora de la ciutat de Barcelona.

Aquest serà l'únic alto el foc que aquests dies podrà assaborir Pasqual Maragall, perquè no ha estat possible aconseguir un alto el foc veritable. Durant els Jocs de Barcelona no hi haurà treva a la guerra sagnant que s'està vivint als Balcons, als territoris de l'antiga Iugoslàvia, a menys de dos mil quilòmetres d'aquest estadi. Maragall té previst de referir-s'hi d'aquí a uns minuts en evocar la treva olímpica de la tradició clàssica de la qual parla la carta que li ha adreçat el secretari general de les Nacions Unides. Però això vindrà més endavant.

L'alcalde olímpic s'enfila dalt d'una tarima de vidre transparent que hi ha muntada damunt un mapamundi d'acer desplegat sobre la pista d'atletisme; una plataforma giratòria dissenyada per poder estar, en un o altre moment del seu discurs, de cara a tot l'estadi. També en aquest detall hi ha hagut disseny. Maragall estarà tot sol, però és conscient que en aquests moments el veurà i l'escollarà mig món. I sap que al-

gunes persones l'estan vigilant, especialment pendents del que dirà. I sap que els nivells de comprensió del que dirà seran molt diversos; que alguns dels presents disposen de claus precises per desentrellar el sentit profund de cadascun dels seus mots. Parlarà cap enfora, cap al món. Però també parlarà cap endins, cap als seus, cap a la ciutat i el país... i cap als que el vigilen. Per això s'ha concentrat tant a escriure personalment aquest discurs, perquè volia que cada paraula tingués un sentit i un destinatari.

A la seva esquerra, a menys de deu metres hi ha Juan Antonio Samaranch, el president del Comitè Olímpic Internacional, que és qui prendrà la paraula després del discurs que el president del COOB'92 dirà a la seva manera, alternant el català, l'anglès, l'espanyol i el francès, quatre llengües que parla amb naturalitat i desimboltura.

Al president del COI se'l veu tranquil, mirant-se l'home a qui durant molt de temps va creure que calia marcar de prop per la seva imprevisibilitat; l'home que ha vigilant i ha fet vigilar de prop per la seva gent de confiança a Barcelona (empresaris, la majoria; alguns polítics, també). La batalla pel control dels Jocs de Barcelona fa temps que va quedar en segon terme. Però hi va ser. Maragall volia els Jocs per a la ciutat. Hi havia molta gent a Catalunya, a Espanya i a l'olimpisme internacional que, per diverses raons, no veia clara —o senzillament no volia— aquella opció. Però la gota (o bota) malaia —com el va definir Felipe González l'octubre del 1986— se'n va acabar sortint: els Jocs serien de Barcelona i per a Barcelona, i Maragall podria escampar arreu i sense descans durant cinc anys que el que fos bo per a Barcelona, seria bo per a Catalunya i també seria bo per a Espanya, sí, però serien barcelonins de dalt a baix; ideats, imaginats, pensats, dissenyats, dirigits i executats pels millors professionals, però sota el comandament de la ciutat.

Maragall té cinquanta-un anys. És alcalde des d'en fa deu. Amb algunes interrupcions, ha treballat a l'Ajuntament de

Barcelona durant més de vint-i-cinc anys, en posicions de tècnic primer i com a regidor i alcalde després. Es troba, si fa no fa, a mig camí de la seva vida. De la personal i de la política. Es troba al cim? Probablement sí. I segurament n'és conscient. Probablement després d'haver liderat la candidatura per aconseguir la nominació olímpica de la ciutat i després d'haver liderat l'equip polític, humà i professional que n'ha fet realitat la transformació, ara, en el moment de dirigir-se a tot el món en l'obertura dels Jocs de la XXV Olimpíada, Maragall se sent en la culminació d'un somni, al punt màxim d'un projecte col·lectiu que ell ha liderat.

Aquest instant podria ser vist com el moment de la victòria; però potser només és un èxit momentani. Potser és, només, un moment de la treva olímpica. Sap que l'endemà dels Jocs la brega es reprendrà i exigirà d'ell una dedicació plena. Que alguns dels seus adversaris redoblaran l'ofensiva contra ell per l'avantatge que aquest èxit d'avui li ha donat en la cursa de la política. Però això, lluny d'aclaparar-lo, lluny d'amoïnar-lo, és precisament el que vol. Maragall, com els homes que duen la muntanya a la sang, quan tot just acaba de coronar un cim, alça la mirada i ja n'albira un altre. Probablement més alt o de més abast. Qui sap si, enfilat en aquest món estès d'acer i vidre des del qual es dirigeix al món, Maragall ja té al cap un cim més alt que el de l'Olimp barceloní.

Com en tantes altres ocasions, l'home que avui es disposa a parlar al món, mostra una barreja —indesxifrable en les proporcions— de nerviosisme i desimboltura, d'alegria continguda, sentit de la gravetat i solemnitat del moment. Farà un discurs que durarà només tres minuts i mig, perquè també a ell se li ha imposat la disciplina de l'escaleta i del temps pautat de la cerimònia. Llegirà unes paraules que ha escrit ell mateix, que ha acabat de redactar i retocar la nit abans, duent de corcoll els traductors. És probable que en aquells quatre folis que porta a les mans (un per al fragment que correspon a cada llengua) l'alcalde hi hagi afegit, a darrera

hora, suggeriments d'algunes persones del seu cercle més íntim. I és probable, també, que hagi donat a llegir el discurs a algunes altres persones; per deixar constància que hi diu tot el que hi diu i apaivagar temors d'absències i presències, més que no pas per demanar-ne l'aprovació. Però són les seves paraules, són els seus pensaments (són les seves dèries diran alguns), perquè vol que algunes de les personalitats que hi ha a la llotja rebin el missatge que els envia en aquest instant de treva.

Més enllà del ressò i de la transcendència històrica i irrepetible de la situació, el discurs de Pasqual Maragall serà rellevant pel que diu i pel que no diu. No hi ha improvisació, no hi ha imprevisió, no hi ha aquell deixar-se guiar per un instint que li permet copsar què espera o què cal dir-li a l'auditori que l'escolta. No, avui no. Avui tot ha de ser mil·limetrat. És, en aquest sentit, «Maragall en estat pur», és a dir, una acció en la qual tot té una raó de ser; tant el que es mostra com el que s'amaga. Quan parli, les pauses, els gestos, les mirades, les inflexions de la veu, per heterodox que sembli als professionals de la comunicació, per desmanegat que sigui tot plegat, tot té una intenció. També en aquesta ocasió. Maragall diu:

Senyor, Ciutadans del món.

La primera paraula que pronuncia va dirigida al rei d'Espanya. Per tant, doncs, màxima concisió a les normes del protocol i salutació a la ciutadania del món. La salutació al rei Joan Carles ha desaparegut de la majoria de les transcripcions del discurs de Maragall aquella tarda. Però hi és. I no es pot passar per alt la relació que Maragall va tenir sempre amb la Corona espanyola, de manera especial en el període de la nominació olímpica i la preparació dels Jocs. Però també després. Una relació de respecte i simpatia que Maragall mantingué fins al final de la seva carrera política, fins al mateix procés de reforma estatutària del 2005-2006, quan l'aleshores president

de Catalunya intentarà jugar una de les seves últimes cartes, buscant el suport del rei, abans del seu adéu a Espanya.

Fa cinquanta-sis anys s'havia de fer una olimpíada popular en aquest estadi de Montjuïc. El nom del president de l'olimpíada popular és gravat allà dalt, a l'antiga porta de la maratón (sic). Es deia Lluís Companys i era el president de la Generalitat de Catalunya.

Catalanitat i sentit històric: una referència a l'Olimpíada Popular del juliol del 1936, al president afusellat per l'oficialitat militar franquista, acabada d'imposar per les armes vencedores de la Guerra Civil, tot just uns centenars de metres més enllà, al fossar de Santa Eulàlia del castell de Montjuïc. I una referència a la màxima institució de govern de Catalunya, la Generalitat. Sembla prou evident que aquestes primeres frases, en un discurs tan breu i obert als «ciutadans del món», són pronunciades també per l'impacte que es vol que tinguin en clau interna, per esvaïr qualsevol ombra de dubte. L'arrencada del discurs, doncs, no podia contenir més densitat, ni podia tenir un efecte més dissolvent contra els temors (sempre sense fonament) respecte de la voluntat de Maragall d'assegurar la catalanitat dels Jocs.

La referència al president Companys no devia ser gens difícil per a l'alcalde. I fins i tot podria ser que, parlant del president màrtir, se sentís més còmode Maragall que no pas Jordi Pujol, a qui el valor simbòlic dels presidents contemporanis no acabava d'interessar (ni Companys ni Tarradellas). Anys després, el 2004, essent president de la Generalitat, en un gest com sempre més fraternal i positiu que no pas victimitista o reivindicatiu, Maragall intentarà que Zapatero assisteixi a l'homenatge al president Companys el dia de l'aniversari de l'afusellament (tot i que qui vindrà, finalment, serà la vicepresidenta Fernández de la Vega) i posarà sobre la taula de treball dels dos governs l'estudi de la possibilitat que les

institucions de l'Estat declarin nul el consell de guerra que va condemnar Companys el 1940. Una iniciativa que dotze anys després, el 2016, el Parlament de Catalunya reprendrà amb caràcter general contra tots els judicis sumaríssims del franquisme.

Avui l'estadi està refet i la ciutat també, amb l'ajuda de tothom, que jo agraeixo.

La referència a Companys ha permès a Maragall d'establir un primer pont de complicitat amb els ciutadans de Barcelona i de Catalunya. I ho fa no només pel valor simbòlic que té la figura del president afusellat, sinó que, tot seguit, fa una al·lusió a un estadi i una ciutat que han estat refets, donant per entès que hi havia hagut una desfeta. Una desfeta física que calia reparar, però també una desfeta política i moral; de manera que tant el que eren com el que representaven l'estadi —en concret— i la ciutat —en general—, havien estat malmesos i havia calgut refer-los—. I aquesta reparació no havia arribat fins ara, més de cinc dècades després.

Oriol Nel·lo, al començament del seu capítol, cita un article de Maragall a *La Vanguardia*, publicat l'agost del 1979, en el qual ja parlava de la necessitat de refer una ciutat que havia estat summament maltractada, en afirmar que «una de las mayores brutalidades cometidas en este país en las últimas décadas es la destrucción de la ciudad» (Maragall, 1979e). Allò que el franquisme (o el *desarrollismo*) social, polític i urbà havia desfet, calia que fos refet. Maragall parlava de la necessitat de refer Barcelona amb el profund coneixement de causa que li proporcionaven la seva sòlida formació universitària i l'estudi de la realitat urbana, econòmica i social de la seva ciutat i l'àrea metropolitana.

Una reparació o recuperació que, com dèiem, ha estat física i moral. En el terreny físic ha estat sobretot urbanística (des de l'urbanisme de sargidora al de gran escala). Nel·lo

assenyala que en Maragall destaca «la concepció de l'urbanisme com un instrument de reparació, de restauració social». En el discurs de presa de possessió com a alcalde, la tardor del 1982 —un discurs realment programàtic—, Maragall afirma que el deure de la seva generació era construir la ciutat metropolitana:

Amb respecte, amb aquest urbanisme de sargidora que hem anat definint, tancant les ferides de l'expansió sense fre dels 60, posant en comú les voluntats de tots els pobles i totes les ciutats metropolitanes. La Barcelona d'avui es va fer amb una certa brutalitat creadora. La Barcelona metropolitana es farà amb respecte (Maragall, 1982).

Una reparació o recuperació que també haurà estat anímica i moral. Que la nominació i l'èxit dels Jocs Olímpics van suposar la recuperació de l'autoestima, l'autoconfiança i el sentiment d'orgull d'una ciutat que durant dècades havia viscut entotsolada en la grisor i en un més que cert pessimisme endèmic, ha esdevingut tòpic. El mateix Maragall, a les seves memòries, recorda, referint-se als Jocs:

Van ser per a Barcelona l'aprenentatge de l'èxit, la convicció provada de tots els ciutadans que som capaços de plantejar-nos reptes ambiciosos i complexos. (...) Van ser els setze dies més intensos de la història recent de la ciutat amb unes derivacions formidables en matèria d'autoestima i ambició... (Maragall, 2008a: 159).

Pep Subirós, un dels col·laboradors de Maragall en aquesta etapa municipal i directament vinculat a l'olimpíada cultural, parla en el llibre *El vol de la fletxa* (1993) de la transformació que visqué Barcelona durant aquests anys en termes de «reinvenició de la ciutat» que, naturalment, arribava «al seu zenit l'estiu de 1992 i, en especial, els quinze dies que van durar els Jocs. L'argument i la representació olímpica van tenir un final

apoteòsic que va acabar seduïnt no solament els espectadors, sinó els figurants més escèptics». I es pregunta «Qui van ser els protagonistes de la representació? Els atletes? Els polítics? Els organitzadors dels Jocs? No. Senzillament la ciutat, Barcelona, aquest estrany artefacte de pedres i de gent, de conflictes i de complicitats, de tradicions i d'invençons» (Subirós, 1993: 90).

Una reparació o recuperació, en definitiva, que s'havia assolit «amb l'ajuda de tothom». Un «tothom» que més endavant desgranarà amb alguns noms propis, però que en aquest moment necessita condensar perquè compregui realment tothom: voluntaris, professionals, governs, empresaris, artistes... La ciutat refeta ha estat i és, per Maragall, una obra col·lectiva.

I tinc l'honor de saludar-vos a tots i donar-vos la benvinguda a Barcelona, a aquells que sou aquí i a aquells milers de milions que ens veieu o que ens sentiu d'arreu del món. I ho faig en nom de l'actual president de la Generalitat i en nom del president del govern espanyol, als quals m'honro a representar.

El protocol i el *timing* estrictes de la cerimònia, com hem dit, només permetien tres breus parlaments institucionals. El de l'alcalde i president del COOB, el del president del COI i uns mots rituals del cap de l'Estat per declarar oberts els Jocs de la XXV Olimpíada de l'era moderna. Maragall, doncs, assumeix la missió de donar la benvinguda en nom dels presidents de la Generalitat de Catalunya i del govern d'Espanya. Simultàniament, mentre Maragall els cita, la realització televisiva de la cerimònia presenta un primer pla de Jordi Pujol i tot seguit un altre de Felipe González. La seriositat dels seus rostres és extraordinària, sorprenent. Qualsevol podria pensar, veient els seus rostres, que hi ha incomoditat en tots dos personatges. Una incomoditat que podríem aventurar doble: d'una banda, perquè ells no poden intervenir i qui els representa si-

gui Pasqual Maragall. I, de l'altra, perquè temen una sortida de guió d'algú que s'ha guanyat fama d'imprevisible. O precisament perquè tots dos saben què dirà i no els agrada, encara que per motius oposats. González i Pujol representen respectivament el front interior i exterior de la batalla política que Maragall ha hagut de lliurar durant els anys que anaven des de la campanya per a la nominació fins a aquesta tarda esplèndida de juliol. Si hi hagués un quadre de la treva olímpica, González i Pujol hi serien, per bé que ocupant posicions diferents. Pel president del govern espanyol, l'alcalde ha jugat una i altra vegada al límit les seves cartes, començant per l'aliança de ferro amb el vicepresident Narcís Serra. La «bota malaia» ha estat, aquests anys, insaciable en la seva reclamació d'atenció política i diplomàtica, de recursos, d'incentius fiscals, de fons estructurals europeus per a la «segona capital d'Espanya», per a les grans infraestructures, fossin o no fossin imprescindibles per als Jocs. González és conscient que Barcelona ha guanyat la batalla del 92 per davant de Madrid (capital cultural) i de Sevilla (Expo). González també és conscient que el cost econòmic dels Jocs de Barcelona acabarà essent molt superior al que s'havia dit en un principi, com tindrà ocasió de retreure-li cordialment unes setmanes més tard, acabats els Jocs Olímpics, passejant pel Coto de Doñana. I González no està segur que el que és bo per a Barcelona i per a Catalunya sigui bo per a Espanya. Almenys no està tan clar que, electoralment, això sigui així. I, de fet, anys a venir, malgrat els esforços refundadors de Maragall i les seves propostes, es demostrarà més aviat tot el contrari: anar contra Catalunya (d'una determinada manera prou barroera) és una garantia de rendiment electoral a la major part d'Espanya, començant per Andalusia.

Pel president Pujol, la incomoditat de Maragall ha anat esdevenint una amenaça creixent a mesura que el seu projecte per a Barcelona s'enfortia i la transformació olímpica de la ciutat esdevenia realitat. Pujol ha vist com fins i tot la burge-

sia barcelonina es mostrava satisfeta del seu alcalde. Pujol ha vist que, a l'altra banda de la plaça de Sant Jaume, hi creixia una figura política de primer ordre. I està íntimament convençut que, més enllà de la confrontació institucional que suposa el fet que governin a un i altre costat de la plaça, un dia o altre Maragall es batrà amb ell en unes eleccions al Parlament. Sap que és el seu veritable (probablement únic) adversari. I sap que l'èxit dels Jocs alimentarà les ànsies de Maragall d'esdevenir, tard o d'hora, president dels catalans. Pujol no està gens convençut (ni té cap interès a estar-ne) que allò que és bo per a Barcelona sigui bo per a Catalunya: si més no per a la seva idea patrimonial de Catalunya. Pujol sap que Maragall és al cim i també sap que els amants de la muntanya, un instant després d'assolir un cim, ja comencen a somiar-ne un altre. Pujol sap quin és el proper cim que Maragall albira. I no li agrada.

El sentiment que Maragall té cap als dos mandataris deu ser ambivalent, tot i que, comptat i debatut, els respecta, i fins a cert punt els admira. Ell mateix defineix en síntesi què pensa de tots dos en la llarga carta que havia començat a escriure anys enrere, pensant primer en Felipe González com a destinatari, però que, en la versió completa, dirigeix als dos presidents, l'estiu del 1997, quan ja se sent mentalment fora de l'alcaldia que ha ocupat durant quinze anys:

Que vagi per endavant una petita confessió: l'admiració sincera que professo al president de la Generalitat de Catalunya, i el respecte i la solidaritat barrejats que guien les meves actituds amb ell, més enllà de les coincidències i discrepàncies que de tant en tant sorgeixen entre ell i jo. (...) Àdhuc els qui, com jo, hem hagut de sofrir l'efecte amarg d'actituds que li ha dictat ben certament al president Pujol el seu innat sentit de la gravetat de la pròpia comesa històrica, hem après a admetre que la seva actitud té sempre una causa. (...) Pel que fa a l'anterior president del govern espanyol, a qui adreçava aquesta carta, vaig aprendre a trobar una persona que interpretava millor que ningú tota

l'ambició i cautela de la meva generació. M'hi he sentit cordialment i intel·lectualment interpretat, i amb mi, crec, milers i milers de ciutadans de Barcelona de la meva generació i de les altres (Maragall, 1997a).

Tots dos presidents han parlat en profunditat amb Maragall sobre els Jocs i el que han de suposar, al llarg d'aquests anys. L'un i l'altre li han dit clarament què n'esperen, potser com a condició *sine qua non* per atorgar-li la confiança (en ell i en el seu equip) que Maragall els reclamava. En la llarga carta del 1997 s'hi refereix, no tant en termes personals com dels subjectes col·lectius (Espanya i Catalunya) que l'un i l'altre representaven, dient «si Espanya pretenia legítimament demostrar que havia canviat tant com el món sospitava, Catalunya volia mostrar-se al món com a nacionalitat amb tot allò que cal per ser-ho. I Espanya no podia ignorar-ho: al contrari, havia d'ajudar» (Maragall, 1997a).

Maragall, doncs, havia assumit un rol de representació abans i ara. I havia procurat que les coses anessin de tal manera que els dos presidents no tinguessin més remei que confiar en ell. Com apunta Joan Fuster-Sobrepere, Maragall estava blindat des del moment en què havia aconseguit ser reconegut com a responsable màxim de l'organització de les olimpíades de Barcelona: «Pel que fa a l'organització dels Jocs, l'alcalde estava protegit per la mateixa naturalesa de l'empresa. Ningú no podia qüestionar-la, ni oposar-s'hi, ni aparèixer com un obstruccionista sense costos».

De manera, doncs, que aquest vespre únic en la història de Barcelona, de Catalunya i probablement d'Espanya, els màxims representants dels governs espanyol i català saben que els correspon tornar a fer costat (i confiança) a l'alcalde de Barcelona. Com en tantes altres ocasions, cal projectar públicament unitat entorn dels Jocs.

Com havia passat el matí del 17 d'octubre del 1986 a Lausana. I com havia passat aquella mateixa nit davant una

gernació de barcelonins i barcelonines que havia reaccionat emocionada a la nominació de la ciutat com a seu olímpica del 92 i havia sortit espontàniament als carrers de mig país poc després de la una del migdia. La nit d'aquell 17 d'octubre, a l'escenari del capdavall de l'avinguda de Maria Cristina, l'alcalde va alliberar tota la tensió acumulada durant setmanes i de manera especial a Lausana les darreres quaranta-vuit hores. Aquells instants en què Maragall saltava sense parar, contagiats de l'alegria de la ciutadania, han quedat recollits en unes imatges posteriorment repetides infinitament. I en una de les fotos fixes d'aquell vespre el que hi veiem és tan revelador com ho són, sis anys després, els plans televisius de Pujol i González. A la fotografia del vespre olímpic d'octubre del 1986 veiem, d'esquerra a dreta, Alfonso de Borbón, Jordi Pujol, Pasqual Maragall, Narcís Serra, Romà Cuyàs i Antoni Dalmau. Les dues figures a la dreta de Maragall (Pujol i el Borbó) no riuen; ni tan sols somriuen. El contrast amb el rostre de l'alcalde és d'una eloqüència inapel·lable, reveladora. Tots dos saben que han de ser allà (tot i que no és segur que es pugui afirmar que hi volguessin ser); sembla que els inquieti l'home que tenen al mig del grup, amb els braços alçats fent el senyal de la victòria amb totes dues mans, fent salts d'alegria. Els inquieta la determinació i imprevisibilitat de l'alcalde. És molt probable que ni l'un ni l'altre volguessin, encara que per raons ben oposades, que aquell socialista tingués un protagonisme que consideren excessiu. D'una banda, Alfonso de Borbón, cosí del rei d'Espanya, emparentat amb el general Franco, president del Comitè Olímpic Espanyol, no deu deixar de pensar, interiorment, que tot allò és del seu negociat i que tot allò hauria d'estar passant a Madrid, capital d'Espanya. De l'altra, el president Pujol probablement sap que el veí del costat mar de la plaça de Sant Jaume creix un pam polític a cada salt que fa; i no sembla gens satisfet amb el que veu.

La d'aquella nit del 17 d'octubre del 1986 va ser l'expressió indubtable de la primera victòria dels ciutadans de Barce-

lona, en una llarga batalla per reguanyar l'autoestima cívica i civil que la grisor del franquisme, la barroeria tecnocràtica i també l'estevisme més genuí de la burgesia catalana havien cobert de pols. Una batalla que, com hem vist, la ciutadania acabaria guanyant.

Com assenyala Pep Subirós en el llibre *El vol de la fletxa*, escrit molt poc després dels Jocs, en uns moments en els quals ja hi havia qui tenia (molta) pressa a refredar l'èxit olímpic i començar a subratllar-ne pegues i efectes negatius:

A més de l'emoció i l'orgull col·lectius, els Jocs Olímpics van ser sempre, des del començament fins al final, un projecte competitiu en el qual es jugava molt més que unes medalles per a uns esportistes. Foren també, durant gairebé deu anys i fins a l'últim moment, un camp de batalla polític, un emblema cobejat per tothom, una competició política que no va cessar en cap moment (Subirós, 1993: 23).

Una batalla que tampoc no cessaria després i que, el juliol del 1992, va oferir, tan sols, un instant de treva olímpica.

Sense la seva intervenció i la del vicepresident Narcís Serra, aquest moment no hauria arribat mai.

Maragall, en el seu discurs, no ha esmentat els noms dels dos presidents, però sí que ho fa amb Narcís Serra. Vol pronunciar en veu alta el nom de l'amic i company, de l'alcalde que li havia passat el testimoni deu anys abans, del seu principal aliat al govern d'Espanya i en totes les batalles que ha hagut i haurà de lliurar, a la seva ciutat i al seu partit. Hi ha una distinció clara entre els dos màxims representants institucionals i l'amic. Per això, en aquest moment, l'alcalde se sent orgullós de poder esmentar el nom d'aquell qui, ja l'estiu del 1979, tot just unes setmanes després d'esdevenir alcalde de Barcelona, havia començat els contactes amb Samaranch per parlar d'un

projecte que formularia públicament el maig del 1981, davant els reis d'Espanya, quan l'eco de l'intent de cop d'estat del 23-F encara era clarament perceptible.

En el discurs de presa de possessió com a alcalde successor de Narcís Serra, en recordar els fets del febrer del 1981, Maragall diu que del capteniment de la ciutat se n'havia derivat una connexió especial entre aquesta i la Corona espanyola, i d'aquesta connexió explica:

Va tenir un intèrpret agosarat i subtil en el nostre company Narcís Serra, a qui tots, repeteixo, tots, crec que hem de retre un homenatge sincer pel seu coratge i per la seva visió en aquell instant, instant que es va convertir a més en el punt de partida d'una il·lusió de futur que tots els barcelonins comparteixen, projectant-nos amb força cap a una colla de realitzacions a 10 anys vista, que poden ajudar a estructurar definitivament la nostra ciutat metropolitana amb una qualitat urbana que avui no posseeix (Maragall, 1982).

L'admiració que Maragall li professa i la proximitat que sent per Narcís Serra vénen de lluny i es mantindran al llarg dels anys, tant en el terreny personal com en l'institucional —mentre Serra va ser vicepresident del govern espanyol—, com en el del PSC —quan en va ser primer secretari—. Segurament, encara que fossin dites deu anys abans dels Jocs (i a vint-i-cinc del final d'una carrera política que aleshores agafava velocitat de creuer), les paraules que l'any 1982 Maragall dedicava a Narcís Serra en la seva presa de possessió ja contenen de manera premonitòria tot el que sent pel seu amic:

He viscut amb en Narcís Serra moments difícils i també moments molt bons; he treballat al seu costat amb il·lusió, tota la il·lusió que hom posa a fer realitat un programa llargament pensat: sols em resta ara prometre al company que se'n va que continuaré treballant sense descans, fidel sempre al seu esperit i al projecte polític que a tots dos ens ha guiat (Maragall, 1982).

Ni aquell llunyà 1982 ni aquesta tarda olímpica de deu anys després podia pensar Maragall que tornaria a ser Narcís Serra qui li aplanaria el camí al PSC, esdevenint-ne primer secretari, perquè ell pogués fer el pas, quan fos el moment, per ser candidat a la presidència de la Generalitat, assajant de completar el projecte polític que a tots dos guiava.

Ciudadans, germans: This city of ours, this open city of Barcelona, is today your city, the city of the entire world.

Maragall ofereix Barcelona al món. La ciutat que després de tants anys d'abandonament i grisor urbanística, cultural i econòmica s'ha refet amb l'esforç de tothom, ha fet les paus amb el Mediterrani que la banya, s'ha esforçat a projectar-se i fer-se conèixer internacionalment, s'ha posat guapa i aquesta tarda, fent gala un cop més de la seva hospitalitat, es vol convertir en la ciutat del món. Darrere d'aquesta presentació de Barcelona com a ciutat oberta, que vol esdevenir símbol global, per allò que és i per allò que representa en ocasió dels Jocs, hi batega, com analitza a bastament Nel·lo, la profunditat de la concepció que Maragall té del rol, nuclear, real, estructurador, de les ciutats en el món contemporani.

I want to court the letter I received from the General Secretary of The United Nations, asking me to publicly call for the compliance of the July 17th agreement on peace, on a truce in former Yugoslavia; which would be the Olympic truce of the classical tradition, and perhaps the beginning of common sense and civic behavior.

Però no va poder ser. Mentre Maragall clamava per una treva que suposés el retorn del sentit comú i del civisme, els obusos martellejaven la ciutat en una simfonia tràgica que acabà fent prop de deu mil víctimes. Malgrat tots els esforços, els personals i els que va mobilitzar, Maragall no se'n va sortir. Ho reconeixerà, amb tristesa, a la clausura dels Jocs:

La guerra no ha volgut saber res de la treva olímpica. Els acords de Londres no han estat aplicats, l'esperança de pau formulada pel Papa en el seu missatge als Jocs ha estat decebuda. L'esperit d'Abraham, l'esperit del diàleg entre religions ha regnat a Barcelona, però no ha estat capaç d'irradiar el món (Maragall, 2008a: 161).

S'havia intentat per les vies de la diplomàcia internacional; ho havia intentat ell personalment abans, durant i després dels Jocs, tal com explica a les memòries. S'havia provat, fins al darrer minut, reunint alcaldes de tot el món, al Saló de Cent de l'ajuntament hores abans de la cerimònia inaugural, provant d'amplificar al màxim possible la crida dramàtica de l'alcalde de Sarajevo. Però tot fou debades. La barbàrie bèl·lica guanyava la partida, aliena a les crides benintencionades que emergien de la cita olímpica.

A Maragall només li quedarà, temps després, el trist consol i tanmateix l'orgull legítim d'haver aconseguit mobilitzar energies i recursos per ajudar a la reparació d'una ciutat víctima d'aquella guerra que no va concedir cap mena de treva durant el 1992. La satisfacció d'haver impulsat una gran acció cívica i solidària compartida amb milers de conciutadans, barcelonins i europeus. Sarajevo, una altra ciutat olímpica, la capital de Bòsnia, que havia acollit els Jocs d'Hivern el 1984, i que fou brutalment destruïda durant el setge de prop de quatre anys (d'abril del 1992 a febrer del 1996), va esdevenir l'onzè districte de Barcelona. Paradoxalment, alguns dels professionals i de les empreses que havien estat vinculats al projecte olímpic de Barcelona van participar poc després en una acció solidària que refermava l'orgull i l'autoestima que els barcelonins havien recuperat amb els Jocs. Maragall també va poder dir, anys després, que «Sarajevo havia estat refeta amb l'ajut de tothom», com ho acabava de dir aquesta tarda de juliol del 1992, de l'estadi i de la ciutat de Barcelona. Com assenyala Jaume Bellmunt: «Sarajevo esdevenia el símbol

concret del compromís solidari de Barcelona i d'un europeisme apassionat, il·lusionat amb els canvis històrics que s'estaven produint a l'Europa de l'Est i amb l'impuls a la unió federal europea de Jacques Delors».

Hoy nuestra ciudad representa a Catalunya, a las 16 ciudades subsede, a toda España, al amplio mundo iberoamericano que se reencuentra aquí, y muy especialmente también a Europa: nuestra nueva gran patria.

Barcelona, Catalunya, Espanya (Iberoamèrica per extensió) i Europa. Aquesta era la síntesi del tracte que havia fet amb González i Pujol; quasi la quadratura del cercle. Una quadratura que, com passa gairebé sempre, acabaria esdevenint impossible. A la llarga carta de recapitulació que els adreçarà cinc anys després, en referir-se al benefici estès de manera concèntrica, Maragall els recordarà que aquesta veritat tenia un condicionant essencial que no és altre que la lleialtat institucional.

Allò que és bo per a Barcelona és bo per a Catalunya, i allò que és bo per a Catalunya ho és per a Espanya. Veritats que solament demanen una condició per ser-ho del tot, en profunditat: que puguin ser expressades en un marc de confiança creixent, en què els sacrificis que mútuament comporten siguin admesos sense recança, com el preu habitual i no excessiu del comerç de sentiments i donacions recíproques en què consisteix la coexistència dins d'un projecte comú, de tots els pobles d'Espanya, orientat cap a la unitat europea, la pacificació de la Mediterrània, i la fraternitat iberoamericana. Barcelona va oferir a Catalunya i a Espanya la possibilitat de jugar —intensament durant uns dies, més constantment i modestament després— el paper de dinamitzador de projectes positívadors de la convivència (Maragall, 1997a).

Però aquest «comerç de sentiments i donacions recíproques», sense la necessària lleialtat institucional, acaba convertint-se

en un joc desequilibrat fet de gracioses concessions o d'imposicions forçades, en tant que reflecteixen unes posicions de força i unes altres de submissió. Un risc que Maragall no deixava d'intuir i constatar. Perquè la manca de lleialtat constituïa una remor de fons i es feia visible a mesura que la cita olímpica s'acostava.

Pocs dies abans de l'inici dels Jocs hi havia símptomes que posaven en evidència que no s'havia acabat d'entendre o d'acceptar la condició bàsica d'aquesta veritat bondadosa que irradiava des de Barcelona. Es pot apreciar clarament en el discurs que Maragall fa a Tenerife, a l'aeroport de Los Rodeos, el punt més allunyat de Barcelona dins de la geografia del regne d'Espanya, on també va viatjar la torxa olímpica. Podria semblar que es tracta d'un discurs dictat per una certa urgència o per una tensió no prou explicitada, però Maragall hi verbalitza la visió preocupant d'una Espanya que s'entesta a no deixar que els seus pobles s'expressin i la representin en llibertat; que les parts parlin pel tot; que les perifèries puguin assumir un rol que el centre creu que té reservat per a si mateix.

Dirigint-se als ciutadans espanyols de l'illa del Teide, Maragall deia:

La distancia, física y cultural, que nos separa del centro de España a ustedes y nosotros es en un sentido menos larga que la que separa a Tenerife y Barcelona. Y en otro sentido distinto, esta última distancia es más breve, porque ambos estamos en la periferia, o física o culturalmente lejanos del centro o las dos cosas. Y eso nos une. Nos une el sentimiento (Maragall, 1992b).

I advertia:

Nunca deberíamos confundir España con el centro y el centro confundirse con España, sobre todo, nunca debería a riesgo de perderla. (...) O España somos todos por un igual, o no es nadie.

Es más, o cada uno acepta que cualquier otro puede representarla con toda dignidad, que la parte es lo único interesante, real, vivo y concreto del todo, o el todo será una ficción sin vida y sin alma. (...) Sólo hay una cosa grande, y esa es el alma de un pueblo pequeño y concreto, con su idioma, sus vientos y sus horizontes. Y sólo hay una más grande todavía: la unión de ese pueblo con otros, para formar un sentimiento más poderoso. Y esa unión requiere, más allá de los textos constitucionales, un espíritu constitucional de lealtad por parte de todos. Nadie debe explotar la potencia inmensa de los nombres que nos representan para el enfrentamiento; ni desde abajo ni desde arriba (...). El Estado debe ejemplarizar ese sacrificio más que nadie y nosotros entonces le devolveremos confianza por confianza (Maragall, 1992b).

Aquest discurs, escrit i dit a punta seca, deu dies abans de la inauguració dels Jocs, és un deversall de sentiments, abocats sense més articulació que la voluntat de deixar el que es vol dir, sense distreure el missatge amb entreteniments circumstancials. Però, a parer meu, no només respon a una urgència del moment (qui sap si provocada per tensions protocol·làries, o per una certa tolerància amb els nois de les pancartes del «Freedom Catalonia»), sinó que conté, en essència, allò que Maragall sap que és el principal escull per avançar en la construcció d'una Espanya plural com ell sempre l'havia imaginada.

Una Espanya plural que seguirà imaginant, dibuixant i reclamant anys més tard, el 1998, parlant de federalisme amb Felipe González quan (també ell) l'anirà a veure a Roma per mirar de convèncer-lo d'encapçalar la candidatura del canvi a Catalunya. Serà el model que debatrà, creient que la sintonia era màxima, amb José Luis Rodríguez Zapatero. Serà el model que creurà possible impulsar en formular la proposta de reforma estatutària, abans i després d'accedir a la presidència de la Generalitat. Serà el model que, segons ell, permetria construir l'única Espanya viable. Serà la seva darrera esperan-

ça... fins que acabarà reconeixent que (tampoc ell) no se n'ha sortit. Aleshores Maragall, potser sabent-se ja sense temps polític, proclamarà Europa com a únic i últim recurs i esperança. Europa com l'esfera superior de pertinença, per ell tan indiscutible com la de naixença.

La via de la superació de l'horitzó col·lectiu (i personal) mitjançant Europa serà recurrent a partir de l'etapa final de l'alcaldia, tal com explica Jaume Bellmunt al seu capítol:

De la mateixa manera que els Jocs Olímpics del 92 van deixar una profunda petjada a la ciutat de Barcelona i a tot Catalunya, el mateix Pasqual Maragall en sortí transformat. El 92 suposa un salt d'escala i de potència en Pasqual Maragall, per la seva comprensió del nou escenari europeu i mundial adquirida en la incessant tasca de projecció internacional de Barcelona, per la presa de consciència que Europa esdevenia el nou marc de referència, el marc idoni per transcendir el conflicte enquistat Catalunya-Espanya, per la seva elaboració d'una síntesi que combinava el principi de subsidiarietat o de proximitat de profunda inspiració municipalista amb el principi federal d'unió i llibertat.

Un canvi d'escala que, assenyala Jaume Bellmunt, el porta indubtablement a perfilar aquest nou horitzó polític personal i col·lectiu:

Endut per aquesta pulsio europeista, Maragall es plantejaria el seu futur polític, amb la preocupació de tancar positivament el balanç de la Barcelona olímpica i amb un creixent interès i implicació en la política catalana, sobre la qual intensificarà reflexions i propostes, en un ambient en què creixia la necessitat de construir un nou projecte catalanista alternatiu al pujolisme.

Però tornem a l'orgull amb què Barcelona se sent capaç de representar, davant el món allò que signifiquen Catalunya, Espanya i Europa.

Y lo hace gracias al esfuerzo de 60.000 trabajadores, bajo el mando de José Miguel Abad, la mitad de ellos voluntarios, a quienes agradezco su entrega y dedicación.

La mobilització extraordinària de voluntaris i de professionals que es va produir amb motiu de l'olimpíada i els Jocs va marcar de manera indiscutible més d'una generació. Per la majoria dels que hi van ser, haver treballat en els equips municipals i olímpics que van tenir una relació directa o no tan directa amb la preparació i la celebració dels esdeveniments d'aquells anys va constituir una gran experiència personal i professional que han recordat per sempre més. La majoria va ser conscient, com diu Subirós, d'haver «tingut el privilegi de viure i participar activament en una experiència excepcional, en una reinvençió, que té el seu origen en un acte de voluntarisme, en una afirmació democràtica, en una revolta contra el pessimisme i la disgregació socials de començaments dels anys vuitanta» (Subirós, 1993: 15).

El nombre de voluntaris dels Jocs de Barcelona va ser un dels èxits més notables de la candidatura i possiblement una de les primeres verificacions que l'operació seria un èxit. En paraules de Joan Anton Benach, els més de 50.000 voluntaris de Barcelona «des de molts mesos abans i fins a la clausura dels Jocs, van protagonitzar un dels fenòmens de civisme, generositat i eficàcia més honorables de tota la història olímpica» (Benach, 1993: 146). El mateix Maragall a les memòries explica com, vint-i-cinc anys després, encara «es troba pel carrer persones que (li) diuen: “Maragall, jo vaig ser voluntari olímpic”.» (Maragall, 2008a: 160). És natural i obligat, doncs, que aquesta tarda Maragall mostri el seu agraïment cap als 60.000 voluntaris i treballadors que han aportat un plus d'entusiasme i generositat; milers de ciutadans i professionals que van fer-se i van sentir seu el projecte dels Jocs (del subjecte col·lectiu de la «generació dels jocs») des del primer moment.

I també és lògic (en les lògiques de Maragall) que faci una referència explícita a Josep Miquel Abad, el director general dels Jocs, que ha liderat efectivament l'organització més complexa que Barcelona hagi estructurat mai fins aquest moment. Abad és l'altre nom propi que el president del COOB vol pronunciar en veu alta davant tothom. Probablement per més d'una raó; perquè és el màxim cap executiu visible (després d'ell mateix) de l'organització i, per tant, citant-lo a ell els inclou a tots. Però també per una altra raó més íntima: perquè Abad va ser una aposta personal de Maragall, discutida per alguns dels poders fàctics o visibles al voltant dels Jocs de Barcelona. Maragall és conscient que el paper que ha acabat jugant Josep Miquel Abad ha estat realment crucial, no només per garantir una direcció executiva d'alt nivell de l'organització, sinó també per superar alguns dels entrebancs majúsculs, i no pas precisament de caràcter tècnic, que s'han presentat al llarg dels darrers cinc anys. Com assenyala Joan Fuster-Sobrepere: «Només la perseverança en el treball, la bona feina d'Abad i el seu equip i la complicitat inequívoca de Narcís Serra havien aconseguit contenir la cobdícia d'aquells que volien arrancar el control dels Jocs de les mans de l'Ajuntament». Abad, com Serra, és un aliat de Maragall en la batalla que, avui, viu un instant de treva.

Any després, Maragall es mostrava satisfet d'haver lluitat per (im)posar i mantenir Josep Miquel Abad al seu lloc, tot i que, d'entrada la proposta, segons explica:

No va agradar gens ni mica al president del COI ni al sector privat que li feia costat en les seves propostes. (...) Avui —i des de fa anys— tothom admet la professionalitat d'Abad. Però durant els primers anys del procés vaig haver de defensar a mort el conseller delegat del COOB. El temps i els resultats em van —ens van— donar la raó (Maragall, 2008a: 145 i 149).

Així mateix, en aquest reconeixement singular i col·lectiu de l'enorme equip humà i professional que va fer possible l'orga-

nització i celebració dels Jocs, hi ha l'evidència d'un determinat estil de govern i de lideratge que va caracteritzar el quefer de Pasqual Maragall, que —com explica Quim Brugué— és perfectament conscient que «liderava un projecte ambiciós; tan ambiciós, de fet, que era inassolible sense sumar les energies de la societat civil, la col·laboració del sector econòmic i la complicitat de múltiples i diverses administracions. I aquesta és probablement la gran obra —que esdevé inevitablement coral— de Maragall».

Barcelone... Barcelone qui avec Albertville fait du '92 l'année européenne des Jeux, se veut déjà, plus que toute autre chose, une ville européenne. Fier de Coubertin et ses amis, de son esprit internationaliste, qui a permis à notre siècle, celui du progrès —et des guerres—, de l'arrogance des mots et de l'impuissance des cœurs, de se retrouver de temps en temps pour faire du sport, pour lutter sans violence et pour parler un langage commun. Que cette fête soie la fête de tous, de tous les hommes et femmes, des nations et des villes, de tout le monde, et qu'elle soit le début d'une paix durable, d'une paix que la jeunesse mérite et que je suis sûre qu'elle aura.

Un cop més, Maragall expressa la voluntat de Barcelona de ser, per damunt de tot, una ciutat europea: aquesta és la veritable ambició de la ciutat que ja se sap capital de Catalunya i que vol ser reconeguda (perquè ho és) com a cocapital d'Espanya.

Orgullosa de Coubertin, diu Maragall, d'aquell prohom que cent anys abans havia aconseguit reinstaurar els Jocs Olímpics. Des d'aleshores ha transcorregut un segle en el qual Europa ha mostrat el millor i el pitjor de què era capaç. «El segle del progrés i de les guerres, de l'arrogància dels mots i la impotència dels cors». En les paraules de Maragall ressona de nou el conflicte a l'antiga Iugoslàvia, superposant-se al record de les dues guerres que han dessagnat el continent, ofegant-lo en un mar de barbàrie. I molt probablement hi ressonen tam-

bé les converses amb el seu admirat Václav Havel, que l'octubre del 1989, en rebre el premi de la pau dels llibreters alemanys, deia: «La mateixa paraula pot ser un dia la pedra que fonamenta la pau i l'endemà cada una de les seves lletres pot ressonar amb el soroll de les metralladores» (citat a Montilla, 2007).

Abans ja hem vist com s'estava produint un canvi d'escala en el pensament (i en l'acció) de Maragall: la ciutat s'ha refet, s'ha mirat a si mateixa, s'ha plantejat un repte formidable i se n'ha sortit. Ara Barcelona no vol altra cosa que ser una ciutat europea de primer ordre. Europa és la voluntat, és el repte, és l'horitzó natural cap on dirigir el pensament, l'energia i la visió. També Joan Fuster-Sobrepere s'hi refereix, en un passatge que parla d'aquests mateixos dies de màgia olímpica i recull una experiència que l'aleshores regidor visqué personalment:

La mateixa nit de la cloenda dels Jocs, acabada la cerimònia, a l'autocar que transportava els regidors de l'estadi a la plaça de Sant Jaume deixarà entendre la necessitat d'una nova ambició fixada en Catalunya. No es tractava de cap anhel personal d'ocupar un lloc o un altre, era més aviat l'expressió d'un inconformisme radical amb l'estat de coses al país. L'èxit dels Jocs, l'èxit ciutadà dels Jocs, havia de facilitar l'obertura d'una nova etapa a l'altura dels reptes d'un món que havia començat una transformació radical i que trobava la seva expressió més plàstica en la caiguda del Mur.

Maragall havia liderat i protagonitzat la transformació del somni olímpic, però era conscient que aquella glòria havia estat tan sols un instant fugaç i que la realitat exigent del seu projecte personal i del projecte col·lectiu amb el qual se sentia tan profundament compromès, amb les seves llums i ombres, el seguirien reclamant després de la treva olímpica.

D'aquí a uns minuts l'arquer Antonio Rebollo tensarà els braços i deixarà anar, enmig de la nit, una fletxa encesa en direcció al peveter, definint una paràbola perfecta en el curs

de la qual tot l'estadi contindrà, ara sí, la respiració un segon per esclatar novament d'alegria quan una gran flama emergeixi de la foscor. El peveter i la flama assenyalaran, durant quinze dies, que en aquell indret, es viu la festa mundial de l'esport, dels homes i les dones, dels joves de nacions i ciutats de tot el món.

Però la treva, al capdavant, només haurà estat un canvi de rasant i, en l'instant posterior als Jocs, la trajectòria de l'alcalde postolímpic es tornarà a perfilar amb nitidesa i energia, definint-li un horitzó nou, més ampli, que li seguirà reclamant —encara— una proposta viable per a Espanya, i que li oferirà Europa com el projecte més apassionant i difícil alhora. Un horitzó múltiple que interpel·larà Maragall convidant-lo a repensar la política, les polítiques, la nació i la pàtria, i el comprometrà a fer-hi les seves aportacions, confrontar-les amb les dels seus adversaris i oferir-les als seus conciutadans. I ell, com sempre, pensarà i actuarà des d'una llibertat irrenunciable, liderant propostes i apostes col·lectives, buscant el màxim nombre d'aliances dins i fora dels límits que li voldran imposar els mandarins de l'ortodòxia de què parlàvem en començar, enfrontant-se de nou als vells adversaris, negant-se a admetre els límits definits des del confort de l'immobilisme, assenyalant sempre més enllà del que el marc del present delimita. Lluitant sense treva per tot allò en què creu. I fent-ho a la seva manera, alçant constantment la mirada en la direcció que la fletxa de l'arquer ha assenyalat per distingir-hi l'ampli horitzó que dibuixa, i encaminant-s'hi incansable.

Visca els Jocs Olímpics! Visca!